

Informatiedocument Spuitzones en Gemeentelijke Beleidsruimte

Informatiedocument d.d. 8 mei 2025

Aanleiding

Een deel van de (melk)veehouders die gebruik maken van één van de beëindigingsregelingen schakelen om naar akkerbouw/sierteelt, of gaan de grond verpachten aan een (grootschalige) akkerbouwer/sierteler. De omschakeling naar akkerbouw/sierteelt kan leiden tot een toename van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. De mogelijke effecten hiervan op natuur, milieu en gezondheid kunnen leiden tot maatschappelijke onrust.

Vraagstelling: Wat zijn de wettelijke regels voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en hoe verhoudt dit zich tot de (zorg)plicht voor het beschermen van de gezondheid? Wat is de gemeentelijke beleidsruimte om bij te sturen op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen?

Inhoudsopgave

1.	Wat zijn Spuitzones?	1
2.	Wetgeving en Richtlijnen	2
2.1	Landelijke Regels	2
2.2	Beleidsruimte van Gemeenten	2
3.	Verdere toelichting	3
3.1	Vuistregel: 50 meter	3
3.2	Omgevingswet en aanduiding in het omgevingsplan	3
3.3	Geen wettelijke afstanden voor wonen en verblijven, wel voor water	4
4.	Maximale planologische mogelijkheden	4
5.	Spuitzone in bestaande situatie? Jurisprudentie	4
6.	Praktische Voorbeelden en Lokale Variatie	6
7.	Advies aan het bevoegd gezag (gemeente)	6
	Referenties	7

1. Wat zijn Spuitzones?

Spuitzones zijn gebieden rondom landbouwpercelen waar beperkingen gelden voor het (bedrijfsmatige) gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Deze bufferzones zijn ingesteld om gevoelige objecten zoals woningen, scholen en natuurgebieden te beschermen tegen de drift van pesticiden en andere gewasbeschermingsmiddelen (Omgevingsweb, 2024).

2. Wetgeving en Richtlijnen

De omgevingswet streeft naar een balans tussen het beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving. De gemeente heeft daarbij de rol om functies zorgvuldig toe te wijzen: wat kan waar wel en wat niet, vanuit de beoogde balans tussen beschermen en benutten. Uitgangspunt is daarbij een 'evenwichtige toedeling van functies aan locaties' (ETFAL), op gemeentelijk cq gebiedsniveau. In de brede belangenafweging weegt het bevoegd gezag het belang van de gezondheidsbescherming samen met andere belangen af, zoals werkgelegenheid en cultuurhistorie. Het bevoegd gezag moet motiveren hoe het de verschillende belangen heeft gewogen. En hoe dit uitpakt in het omgevingsplan. Dit volgt uit artikel 2.1 lid 4 van de Omgevingswet.

De Omgevingswet bevat een algemene zorgplicht. Dit houdt in dat overheden, bedrijven én burgers verantwoordelijk zijn voor een veilige en gezonde leefomgeving. Deze algemene zorgplicht is niet van toepassing als er specifieke decentrale of rijksregels zijn, zoals een specifieke zorgplicht. Zie ook: [Zorgplicht in de Omgevingswet | Informatiepunt Leefomgeving](#). Ook voorzorg kan een rol spelen bij het toedelen van functies aan locaties. Het voorzorgsbeginsel is het beginsel dat inhoudt dat bedrijven en overheden maatregelen nemen wanneer er gegronde redenen zijn om aan te nemen dat activiteiten negatieve gevolgen kunnen hebben voor het milieu of de gezondheid. Het gaat om activiteiten waarbij de beschikbare wetenschappelijke gegevens wel indicaties geven voor een risico, maar nog onvoldoende wetenschappelijk bewijs beschikbaar is over de aard of omvang van een risico. Zie ook: [Voorzorg in de Omgevingswet | Informatiepunt Leefomgeving](#).

Vanuit de opgaven die er liggen op het gebied van natuur, milieu en waterkwaliteit/-kwantiteit en vanuit de mogelijke gezondheidseffecten en de maatschappelijke onrust daarover, kan het gewenst zijn te sturen op het gebruik van gewasbescherming, bijv. in overgangszones rondom Natura-2000 gebieden, beekdalen, hoge zandgronden, grondwaterbeschermingsgebieden, of rondom gevoelige functies/kwetsbare groepen (scholen, ziekenhuizen, woonwijken, ...).

2.1. Landelijke Regels

Activiteitenbesluit Milieubeheer: Dit besluit bevat basisregels voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, inclusief de minimale afstanden tot gevoelige objecten.

Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden: Dit besluit bevat aanvullende regels over het gebruik en de toelating van gewasbeschermingsmiddelen. De CTGB stelt hierin gebruiksvoorschriften op, waaronder de vereiste spuitvrije zones (Omgevingsweb, 2024).

Maar Belangrijk! Er is geen vaste landelijke norm, er bestaat geen wettelijk vastgestelde minimale afstand tussen agrarische grond en gevoelige functies zoals woningen. Wel is er een vuistregel van 50 meter (zie hierna).

2.2. Beleidsruimte van Gemeenten

Onder de oude Wet ruimtelijke ordening (Wro) en het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) was het bevoegd gezag verplicht om het standaard overgangsrecht op te nemen in een nieuw bestemmingsplan; daardoor moest rechtmatig bestaand gebruik van gronden worden gerespecteerd. Onder de Omgevingswet bestaat geen verplichting meer om het overgangsrecht op te nemen in het omgevingsplan. Hierdoor hebben gemeenten meer mogelijkheden om bij te sturen op bestaand en nieuw agrarisch gebruik, bijv. om woningbouw mogelijk te maken binnen een spuitzone.

- *Ruimtelijke Ordening:*

- *Omgevingsplan*: Gemeenten kunnen in hun omgevingsplan specifieke eisen opnemen omtrent de afstand van agrarische activiteiten tot gevoelige objecten. Dit kan variëren afhankelijk van de lokale omstandigheden en de specifieke behoefte aan bescherming (Omgevingsweb, 2023a). Om woningbouw mogelijk te maken binnen spuitzones moet het gemeentelijk omgevingsplan voor een specifieke locatie worden gewijzigd.
- *BOPA* (buitenplanse omgevingsplanactiviteit) Een andere optie is de BOPA. Een BOPA is een omgevingsvergunning voor afwijken van het omgevingsplan. Met een BOPA kan een activiteit worden toegevoegd aan de al toegelaten activiteiten. Aan een BOPA kan een termijn worden verbonden, zodat bijvoorbeeld tijdelijke flexwoningen alleen voor een bepaalde termijn mogelijk zijn (Gelderland, 2024).
- *Gebiedsontwikkeling*:
 - Bij gebiedsontwikkeling kunnen gemeenten aanvullende maatregelen nemen om de risico's van spuitzones te beheersen. Dit kan bijvoorbeeld door het aanleggen van windsingels of andere fysieke barrières om de drift van gewasbeschermingsmiddelen te verminderen (Omgevingsweb, 2023b). De juridische verankering hiervan gaat weer via het omgevingsplan of de BOPA.

Samengevat:

Gemeenten hebben de mogelijkheid om in hun omgevingsplannen specifieke regels op te stellen voor spuitzones, maar moeten rekening houden met de geldende wet- en regelgeving en jurisprudentie.

3. Verdere toelichting

3.1. Vuistregel: 50 meter

Bij gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de open teelt mag de raad een algemeen belang toekennen aan de volksgezondheid. In bestemmingsregels wordt dit algemeen belang vertaald naar een minimale afstand van 50 meter tot woon- en verblijfslocaties (Omgevingsweb, 2023b). De minimale afstand tot gevoelige objecten binnen de bebouwde kom is 100 meter (Omgevingsjurist, 2017). Echter, dit zijn geen harde eisen. De zone van 50 meter tussen de agrarische functie waar dergelijke open teelt is toegelaten en gevoelige functies¹ moet vrij van spuitnevel of drift blijven (Omgevingsweb, 2023b). Deze afstand is gebaseerd op een uitspraak van de Raad van State uit 2015, waarin werd gesteld dat 50 meter een redelijke afstand is om de gezondheid van omwonenden te beschermen tegen gewasbeschermingsmiddelen. Er zijn ook uitzonderingen mogelijk, bijvoorbeeld wanneer er gebruik wordt gemaakt van technieken die de verspreiding van de middelen (drift) sterk verminderen. In dergelijke gevallen kan een kleinere afstand als voldoende worden beschouwd, mits een onafhankelijk en deskundig onderzoek dat aantoont. Dit is echter geen garantie (Aelmans, 2024). Uitendelijk gaat het om lokale omstandigheden en is de optimale grootte van een spuitzone afhankelijk van diverse factoren, zoals de aard van de gewasbeschermingsmiddelen, de windrichting, de aanwezigheid van natuurlijke barrières en de gevoeligheid van de omgeving.

3.2. Omgevingswet en aanduiding in het omgevingsplan

Volgens artikel 2.1 lid 4 van de Omgevingswet moet de overheid bij het bepalen van functies op locaties altijd rekening houden met het beschermen van de gezondheid. Het omgevingsplan moet ervoor zorgen dat er een "aanvaardbaar woon- en leefklimaat" wordt gecreëerd. Wat dit precies inhoudt wordt echter niet concreet uitgelegd in de wet of toelichting, waardoor het een open norm

¹ Onder gevoelige functies wordt verstaan objecten waar mensen langdurig verblijven. Voorbeelden hiervan zijn kantoren, woningen, maar ook tuinen.

blijft. De spuit- of teeltvrije zone vertaalt zich in een bestemmingsregel in combinatie met een visuele representatie (aanduiding) op de plankaart. Deze regel en aanduiding kunnen gelden voor het gebied waar de agrarische functie wordt uitgeoefend en bepalen waar *geen* gewasbeschermingsmiddelen mogen worden gebruikt. De regel en aanduiding kunnen ook gelden voor het gebied waarop de gevoelige functie is toegelaten, zoals een woonwijk. Zo wordt duidelijk aangegeven waar het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen niet is toegestaan, om zo de gezondheidsrisico's voor de omgeving te mitigeren (Omgevingsweb 2023b).

3.3. Geen wettelijke afstanden voor wonen en verblijven, wel voor water

Er gelden intussen geen wettelijke bepalingen over minimaal aan te houden afstanden tussen gronden waarop gewassen in de open lucht worden geteeld en woningen (en tuinen) of andere gevoelige functies zoals kampeerterreinen en recreatieverblijven

De Nederlandse wetgeving met betrekking tot gewasbeschermingsmiddelen is met name gericht op de reductie van de risico's van het gebruik van deze middelen voor het watermilieu. Het Activiteitenbesluit milieubeheer bevat regels om de emissie van bestrijdingsmiddelen naar het water te reduceren. De afstanden en teeltvrije zones die in het Activiteitenbesluit worden genoemd, hebben betrekking op het oppervlaktewater. De breedte van de teeltvrije zone is afhankelijk van het geteelde product, het type waterlichaam en de toegepaste spuittechniek/driftreductie. De zones zijn altijd minimaal 500 cm bij Ecologisch kwetsbare waterlopen (zie Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet).

4. Maximale planologische mogelijkheden

Bij de vaststelling van een omgevingsplan dat nieuwe gevoelige functies toelaat, moet worden uitgegaan van wat planologisch maximaal mogelijk is op het nabijgelegen agrarische perceel waarop gewasbeschermingsmiddelen zijn toegelaten. Het is in beginsel niet relevant of er feitelijk agrarische activiteiten zijn die gewasbeschermingsmiddelen gebruiken. Het realiseren van een nieuwe gevoelige functie, kan immers een belemmering vormen voor de toekomstige bedrijfsmatige exploitatie van het agrarische perceel. Daarbij zijn sommige veranderingen aannemelijker dan andere (Omgevingsweb 2023b).

Hier zijn enige uitzonderingen op, bijvoorbeeld als er op de datum van planvaststelling geen sprake is van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en dit binnen de planperiode in redelijkheid ook niet voorzienbaar is. Ook kan onder omstandigheden de representatieve bedrijfssituatie tot uitgangspunt worden genomen, als dat de redelijkerwijs voorzienbare exploitatie van het perceel betreft. Dergelijke uitzonderingen zijn relatief schaars. Het afwijken van de vuistregel van 50 meter dient zorgvuldig te worden gemotiveerd.

5. Spuitzone in bestaande situatie? Jurisprudentie

Samenvatting en highlights van recente jurisprudentie over spuitzones en gewasbeschermingsmiddelen:

1. Standaardafstand van 50 meter bevestigd (2021):
 - In 2021 bevestigde de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS) dat een afstand van 50 meter tussen agrarische percelen waar gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt en gevoelige functies in het algemeen niet onredelijk is (ECLI:NL:RVS:2021:2560).
 - Echter, de rechter oordeelde ook dat in specifieke gevallen een kortere afstand mogelijk aanvaardbaar kan zijn (ECLI:NL:RVS:2021:276).
2. [EFSA-model](#) onder druk (2022-2023):

- In een reeks uitspraken in 2022 en 2023 (ECLI:NL:RVS:2022:3023, ECLI:NL:RVS:2022:3387, ECLI:NL:RVS:2023:2959) stelde de ABRvS dat het EFSA-model² te veel onzekerheden bevat om betrouwbare inschattingen te maken van veilige spuitafstanden.
 - Dit maakt het lastiger om af te wijken van de 50 meter afstandsregel, waardoor ruimtelijke plannen in de nabijheid van agrarische percelen lastiger te onderbouwen zijn.
3. Nuancering bij bestaande situaties (november 2023):
- In een uitspraak van 22 november 2023 (ECLI:NL:RVS:2023:4331) oordeelde de Raad van State dat een bestaande situatie met een woonfunctie binnen de spuitzone acceptabel werd geacht, omdat de bedrijfsvoering van de agrariër al rekening hield met nabijgelegen woningen en een sloot als fysieke barrière fungeerde.
 - Deze uitspraak kan dienen als precedent voor toekomstige casussen waarin specifieke omstandigheden verzachtend kunnen werken.
4. Gezondheidsrisico's voor omwonenden (2024-2025):
- Een rechter in Sevenum verbood in 2024 een teler om gewasbeschermingsmiddelen te gebruiken naast een woonwijk (ECLI:NL:RBLIM:2024:2330), vanwege mogelijke gezondheidsschade voor omwonenden.
 - In februari 2025 schorste de ABRvS twee bestemmingsplannen in Deurne en Veghel (ECLI:NL:RVS:2025:400; zaak 202404278/2/R2), omdat de spuitzone onvoldoende was beoordeeld.
 - In maart 2025 vernietigde de ABRvS een wijzigingsplan in Zundert (ECLI:NL:RVS:2025:807) vanwege onvoldoende onderbouwing van de spuitzone.
5. Herstelbesluiten en reparatie van plannen (maart 2025):
- Op 21 maart 2025 oordeelde de ABRvS dat een eerder geschorst bestemmingsplan in Leeuwarden kon worden opgeheven na een herstelbesluit met aanvullende regels over de spuitzone (ECLI:NL:RVS:2025:1205).
 - Dit laat zien dat gemeenten corrigerende maatregelen kunnen treffen om eerdere gebreken in plannen te herstellen, hoewel de inhoudelijke beoordeling nog moet volgen.
6. Lelieteeft en natuurgebieden (2024-2025):
- In oktober 2024 stelde de rechtbank in Leeuwarden dat bestrijdingsmiddelen van lelieteelt schadelijk kunnen zijn voor natuurgebieden op kilometers afstand. Hierdoor wordt het gebruik van deze middelen zonder ecologische toetsing de facto illegaal.
 - Deze lijn werd bevestigd in een uitspraak van maart 2025 in Drenthe (ECLI:NL:RBNNE:2025:899), waarin de rechter opnieuw oordeelde dat lelieteelt nabij Natura 2000-gebieden als vergunningsplichtig wordt beschouwd onder de Wet natuurbescherming.

Samenvattend:

De jurisprudentie wijst op een verstrenging van de eisen ten aanzien van spuitzones, vooral waar het gaat om nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen nabij agrarische percelen.

Het EFSA-model is niet langer een solide basis voor onderbouwing van afstanden kleiner dan 50 meter. In specifieke situaties kan maatwerk nog wel mogelijk zijn, maar de nadruk ligt sterk op het beschermen van de gezondheid van omwonenden en het behoud van natuurwaarden.

Gemeenten kunnen plannen repareren, maar moeten goed onderbouwde maatregelen treffen om aan de normen te voldoen.

² <https://www.rivm.nl/nieuws/efsa-gaat-rivm-model-gebruiken-bij-berekening-gezondheidsrisicos-van-mengsels>

6. Praktische Voorbeelden en Lokale Variatie

- In Gelderland zijn specifieke procedures ontwikkeld voor woningbouw nabij landbouwgebieden met spuitzones. Dit omvat het Versnellingsteam Wonen³, dat gemeenten ondersteunt bij de realisatie van woningbouwprojecten met aandacht voor spuitzones.
- Met een BOPA (omgevingsvergunning) kan bestaand gebruik niet worden wegbestemd. Met een BOPA kan dus niet worden voorkomen dat in het gebied naast de woningbouwlocatie gewassen bespoten worden, als het huidige omgevingsplan dat planologisch mogelijk maakt. Met het wijzigen van het omgevingsplan kan dit wel. Toch zijn er in deze situatie met een spuitzone twee mogelijkheden om te werken met een BOPA:
 - De spuitzone kan worden meegenomen in het plangebied. Door het gebied mee te nemen in de vergunningsaanvraag, bijvoorbeeld als parkzone, is het aannemelijk dat het gebied niet wordt gebruikt als spuitzone.
 - Er kunnen maatwerkvoorschriften worden opgenomen voor agrarische inrichting van de spuitzones
- Lokale variatie kan aanzienlijk zijn; sommige gemeenten kiezen voor strengere regels afhankelijk van de dichtheid van de bebouwing, de types gewasbeschermingsmiddelen die gebruikt worden, en de aanwezigheid van kwetsbare natuurgebieden (AK Advocaten, 2024)
- Brabant verbiedt chemische stoffen op pachtgrond rond Natura 2000: <https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2024/01/26/brabant-verbiedt-chemische-stoffen-op-pachtgrond-rond-natura-2000>, Bron: Nieuwe Oogst, januari 2024

7. Advies aan het bevoegd gezag (gemeente)

Gezien de complexiteit van de materie en de voortdurende ontwikkelingen, is het raadzaam voor gemeenten om bij de inrichting van spuitzones de volgende stappen te zetten:

- Vasthouden aan Vuistregels en Jurisprudentie: Houd de minimale afstand van 50 meter aan als standaardmaatregel voor spuitzones bij open teelt. Alleen bij overtuigend bewijs van veiligheid, gebaseerd op onafhankelijk en deskundig onderzoek, kan deze afstand worden verminderd.
- Deskundig advies inwinnen: Schakel de expertise in van gespecialiseerde adviseurs op het gebied van ruimtelijke ordening, milieu en landbouw.
- Lokale context analyseren: Maak een gedetailleerde analyse van de lokale situatie, waarbij rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van gevoelige functies, de aard van de landbouwactiviteiten, de windpatronen en de bodemgesteldheid.
- Afwegen van belangen: Weeg zorgvuldig de belangen af van alle betrokken partijen, zoals agrariërs, omwonenden en natuurbeschermingsorganisaties.
- Overleg met betrokken partijen: Organiseer overleg met alle betrokken partijen om tot een breed gedragen oplossing te komen.
- Toetsen aan wet- en regelgeving: Zorg ervoor dat de gekozen oplossing in lijn is met de geldende wet- en regelgeving en jurisprudentie.
- Flexibel blijven: Blijf op de hoogte van de laatste ontwikkelingen op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen en pas de regels indien nodig aan.
- Communicatie: Communiceer de genomen besluiten helder en transparant naar alle betrokkenen.

³ Voor meer informatie over het versnellingsteam wonen, ga naar <https://www.gelderland.nl/themas/actieplan-wonen/actie-1/versnellingsteam-helpt-bij-realiseren-van-gemeentelijke-woningopgave>

Mogelijke suggesties:

- Spuitvrije zones: Het aanwijzen van spuitvrije zones rondom gevoelige functies.
- Bufferzones: Het aanleggen van bufferzones met bijvoorbeeld bomen of heggen om de verspreiding van gewasbeschermingsmiddelen te beperken.
- Alternatieve teeltmethoden: Stimuleren van alternatieve teeltmethoden die minder afhankelijk zijn van chemische gewasbeschermingsmiddelen.
- Monitoring: Het uitvoeren van monitoring om de effectiviteit van de genomen maatregelen te evalueren.

Conclusie: Het vinden van een optimale oplossing voor de inrichting van spuitzones is een complexe uitdaging die vraagt om een zorgvuldige afweging van verschillende belangen. Door een multidisciplinaire aanpak en een goede samenwerking tussen alle betrokken partijen kan er een duurzame oplossing worden gevonden die zowel de belangen van de landbouw als de bescherming van de gezondheid, natuur en het milieu dient. Het is belangrijk om te benadrukken dat de situatie voortdurend in beweging is en dat er nieuwe wetgeving en jurisprudentie kan ontstaan. Het is raadzaam om regelmatig contact te onderhouden met de provincie en het waterschap, aangezien deze overheden ook een belangrijke rol spelen bij de regulering van gewasbeschermingsmiddelen.

Handige links en referenties

Handige links

- [Gemeentelijke handleiding Regulering Bestrijdingsmiddelen](#)
- In de Gids Gezonde Leefomgeving staat een overzicht van instrumenten die helpen bij het maken van de afweging van gezondheidsaspecten in het omgevingsplan: [Integrale instrumenten | Gids Gezonde Leefomgeving](#)

Referenties

- [Aelmans. \(2024\). Spuitzones & de agrarische sector. Geraadpleegd op 22 oktober 2024](#)
- [AK Advocaten. \(2024\). Omgevingsrecht: Spuitzones voor gewasbeschermingsmiddelen](#)
- [EFSA \(European Food Safety Authority\), Dujardin B, Horváth Zs, Reich H, Costanzo V. 2024. Use and underlying principles of the EFSA Pesticide Residue Intake Model – PRIMo revision 4. EFSA supporting publication 2024: 21\(8\):EN-8990. 176 pp](#)
- [Jurable. \(2023, 14 september\). Spuitzonering obstakel woningbouw nabij agrarische percelen. Geraadpleegd op 22 oktober 2024](#)
- Omgevingsweb. (2024). Spuitzones: Op welke afstand? Geraadpleegd van [Omgevingsweb](#)
- Omgevingsweb. (2023a). Spuitzones actualiteiten. Geraadpleegd van [Omgevingsweb](#)
- Omgevingsweb. (2023b). Spuitzones en gebiedsontwikkeling. Geraadpleegd van [Omgevingsweb](#)
- [Omgevingsjurist \(2017\). Definitie bebouwde komt activiviteitenbesluit](#)
- Provincie Gelderland. (2024). Actieplan Wonen: Passende procedure voor woningbouw naast landbouwgebieden met pesticiden spuitzones. Geraadpleegd van [Provincie Gelderland](#)